

KOLTAI Judit Petra – SZALKA Éva

A VÁLLALKOZÓI HAJLANDÓSÁG VIZSGÁLATA A NŐI HALLGATÓK KÖRÉBEN MAGYARORSZÁGON

Köztudott, hogy a nők lényeges szerepet töltenek be a gazdasági életben, ezért fontos megvizsgálni azt, hogy melyek az ösztönző és az akadályozó tényezők a vállalkozásindításuk során. Egy 2011-es nemzetközi kutatás többek között a magyar női hallgatók vállalkozói hajlandóságát befolyásoló tényezőket vizsgálta. A kutatás többek között a motivációs tényezőkre, a személyiségjegyekre, valamint a korlátozó tényezőkre irányult. A vizsgálat eredményei azt igazolták, hogy a női vállalkozói létet nemcsak a pénzügyi indítékok vezérelték, hanem a belső tényezők is. Elsősorban az egyéni tényezők jelentették az akadályokat számukra, a szervezeti-környezeti korlátok szerepe kisebb jelentőséggel bírt. A vizsgálat eredményei többnyire a szakirodalmi adatokat igazolták.

Kulcsszavak: GUESSS, vállalkozói hajlandóság, nők

Tanulmányunk témája a női hallgatók vállalkozói hajlandóságának vizsgálata a 2011-es GUESSS-felmérés alapján. A szakirodalmi adatok gyűjtésénél is erre az időszakra összpontosítottunk. Egyrészt abból a feltevésből indultunk ki, hogy a különböző tudományágak diákjai lesznek a jövő vállalkozói, másrészt egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik a női vállalkozók iránt. Napjainkban a kis- és középvállalkozások már jelentősen hozzájárulnak a munkahelyteremtéshez, a gazdasági fejlődéshez, ezenfelül sokszínűvé teszik a vállalkozói szférát. Célszerűnek tartottuk a hallgatók vállalkozói hajlandóságát a különböző befolyásoló tényezők függvényében vizsgálni: melyek azok az egyéni, társadalmi, valamint környezeti faktorok, amelyek a vállalkozói hajlandóságot meghatározzák; mi ösztönzi a hallgatókat (jelen esetben a nőket), hogy az alkalmazotti lét helyett a vállalkozói életformát válasszák, akár önálló vállalkozás indítása révén, akár egy meglévő vállalkozás folytatásával. Ezen belül szükségszerűnek láttuk a motivációs tényezőket, a személyiségjegyeket és az akadályozó tényezők vizsgálatát a vizsgált alapsokaság klaszterekbe történő sorolását, s különböző hallgatói csoportok definiálását.

Irodalmi áttekintés

A tanulmányban elsősorban a nemzetközi szakirodalmi adatok szerepelnek a vállalkozói hajlandóság, ezen belül a nők vállalkozói hajlandóságának vonatkozásában.

Az OECD adatai alapján a vizsgált országokban a férfiak sokkal magasabb arányban vállalkoznak, mint a nők. Általánosságban elmondható, hogy a női vállalkozások aránya magasabb a szolgáltató ágazatokban, mint a termelőiben. Az 1. táblázatban megfigyelhető, hogy ugyanakkor alacsony a részesedésük az építőiparban és szállítmányozásban, viszont hasonló arányban figyelhetők meg a vendéglátóiparban, mint a férfiak által működtetett vállalkozások (OECD, 2012).

A Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2011-es felmérése szerint 59 országban 187 millió nő rendelkezett vállalkozással, arányuk a felnőtt női lakosság (18-64 év) körében 1,5-45,4% között ingadozott, a vállalkozókon belül ez az arány már 16-55%-ot tett ki. A 2. táblázat adatai szerint Magyarországon 2011-ben „az 1.651.507 vállalkozás 36%-a társas vállalkozás volt, a többi egyéni vállalkozásként működött” (KSH, 2012)¹. A 2. táblázat adatai szerint a hazai kkv szektor méretkategóriák szerinti megoszlása hasonlít az uniós átlaghoz.

VEZETÉSTUDOMÁNY

Egyéni vállalkozások százalékos megoszlása nem és iparág szerint (2009)

Ország	Termelő, bányászat, közszolgáltatások		Kereskedelem, szállítás, szálláshelyek		Szolgáltatások	
	Nők	Férfiak	Nők	Férfiak	Nők	Férfiak
Ausztria	0,03	0,09	0,52	0,42	0,11	0,16
Finnország	0,04	0,09	0,77	0,80	0,19	0,11
Olaszország	0,11	0,13	0,47	0,35	0,11	0,12
Japán	0,02	0,09	0,52	0,42	0,26	0,16
Korea	0,08	0,25	0,58	0,41	0,02	0,06
Mexikó	0,09	0,17	0,76	0,65	0,03	0,06
Hollandia	0,03	0,06	0,22	0,20	0,19	0,19
Új-Zéland	0,05	0,06	0,32	0,22	0,10	0,12
Szlovénia	0,10	0,19	0,41	0,36	0,18	0,08
Szlovákia	0,08	0,20	0,47	0,30	0,20	0,09
Spanyolország	0,03	0,07	0,59	0,54	0,10	0,10
Svédország	0,04	0,07	0,18	0,26	0,23	0,20

Forrás: OECD, Entrepreneurship at a Glance (2012)

2. táblázat

A vállalkozások aránya Magyarországon és az EU-27-ben (2011)²

	Magyarország	EU-27
Mikrovállalkozás	94,9%	92,2%
Kisvállalkozás	4,3%	6,5%
Közepes vállalkozás	0,7%	1,1%
KKV-k	99,9%	99,8%
Nagyvállalkozás	0,1%	0,2%
Összesen	100,0%	100,0%

Forrás: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2012/hungary_hu.pdf

A GEM 2010-es felmérése alapján a magyar lakosság 12,6%-a mutatott vállalkozói aktivitást, ebből 7,2% a korai vállalkozás (előkészítés alatt álló vagy legfeljebb 3,5 éve működő), 5,4% a megállapodott, legalább 3,5 éves vállalkozás (Kelley et al., 2010a; Kelley et al., 2010b). A GEM 2011-es felmérési adatai szerint a lakosság vállalkozói hajlandósága 8,4%-ra csökkent, ezen belül a megállapodott vállalkozások esetében tapasztalható a legmagasabb arányú, 3,4%-os csökkenés (Kelley et al., 2011), amely elsősorban a gazdasági válságra vezethető vissza.

A vállalkozóvá válás tényezőinek elemzése a vállalkozáskutatás jelentős területe, ezért az egyén vizsgálatára több modellt fejlesztettek ki. Ajzen (2002)

tervezett magatartás elméletéről részletesebben lásd e számunkban Gubik Andrea cikkét (Theory of Planned Behaviour). Bandura társadalmi megismerés elmélete (TMGE) (Social Cognitive Theory) a megfigyelés alapján történő tanulás, utánzás és modellezés fontosságát hangsúlyozza, azaz a szociális viselkedésformák és a normák többségét mások megfigyelése és utánzása révén sajátítjuk el. Az elmélet integrálja a viselkedés, a személyes tényezők (beleértve a megismerés) és a környezet folyamatos kölcsönhatását. A társadalmi megismerés elmélete alapján igazolható a példakép és a családi hagyomány szerepe a női hallgatók körében.

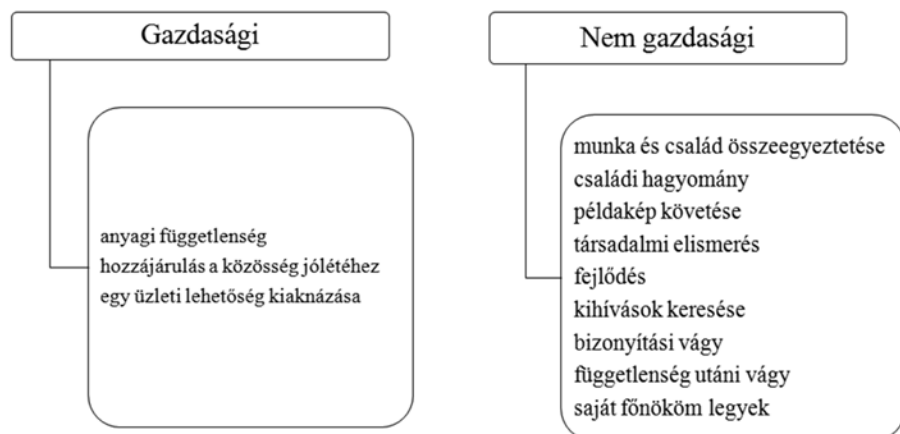
Shapero (1982) vállalkozói esemény elmélete (Entrepreneurial Event Theory) feltételezi, hogy a kritikus változások az egyén életében azok, amelyek előmozdítják a vállalkozói szándékot és a későbbi viselkedésformákat. Az elmozdulás megjelenhet negatív (pl. válás, a munkahely elvesztése) és pozitív formában egyaránt (pl. pénzügyi támogatás, jó üzleti partner). Jelen tanulmány elsősorban azokat a tényezőket vizsgálja, amelyek a negatív elmozdulást generálják.

Motivációk

A szakirodalmi források gazdasági és nem gazdasági motivációk széles skáláját különböztetik meg (1. ábra).

Véleményünk szerint a nem gazdasági motivációk hangsúlyosabbak a női vállalkozók esetében. Alapve-

A vállalkozók motivációi

Forrás: Cromie (1987); Holmquist – Sundin (1990); Birley (1989); Morris et al. (2006); Gatewood et al. (1995); Hébert – Link (1982); Chu et al. (2011); Barba-Sánchez – Atienza-Sahuquillo (2012) alapján saját szerkesztés

tően a család és a karrier összeegyeztetése fontos számukra, ezáltal rugalmasabbak lesznek a magánéletben is. A társadalmi elismerésen túl a függetlenség és az önmegvalósítás szerepe meghatározó. Kevésbé jellemzi őket a családi hagyomány folytatása és a példaképek követése, hiszen napjainkban a vállalkozásokat többnyire a fiúgyermek viszi tovább.

Vállalkozói tulajdonságok

A vállalkozói szakirodalom egy része elsősorban a vállalkozóvá válás folyamatával, és az ehhez szükséges személyes jellemzőkkel foglalkozik. Korábban a teljesítménykényszerre és a belső kontrollra helyezték a hangsúlyt, a későbbiekben a legfontosabb vállalkozói tulajdonságokat emelték ki. Gyakran említik például a kockázatvállalást, a kreativitást, a gyors döntéshozó képességet, a vezetői készségeket, az együttműködésre való hajlamot. A vállalkozói hajlam kialakulásában a tanulásnak, illetve az oktatásnak fontos szerepe van, de ezenfelül még számos más tényező is befolyásolja. Szoros kapcsolat van a vállalkozási hajlandóság és a vállalkozóvá válás között, de ez természetesen nem jelenti azt, hogy a vállalkozói hajlam garantálja a vállalkozói jövőt. Bygrave (2004) a vállalkozók tíz legfontosabb tulajdonságát az ún. 10D modelljében foglalta össze, amelyben a pszichológiai kifejezések helyett hétköznapi szavakat alkalmazott. Modelljében az álom megvalósítása, a határozottság, a céltudatosság, az eltökéltség, az önfeláldozás, a megszállottság, a részletekre történő odafigyelés, a sorsszerűség, az anyagi javak és a felelősség megosztása szerepel. Vecsenyi (2003)

1. ábra négy alapvető vállalkozói típus különböztet meg az alapotípusok szerint: az álomépítőt, a függetlent, a pénzcsinálót és a kényszervállalkozót. Természetesen a típusok nem választhatók szét egymástól teljesen, és gyakran együttesen is megtalálhatóak. Lengyel (2009) vizsgálatai alapján azok a személyek, akik a vállalkozói léttel szemben mindenképpen az alkalmazotti létet preferálják, döntésüket azzal indokolják, hogy az alkalmazotti státus rendszeres jövedelmet, biztonságot és stabilitást jelent számukra. Egy másik fő ok, amiért a beosztotti munkakört választják a vállalkozói léttel szemben, hogy a

válaszadóknál saját megítélésük szerint a vállalkozói képességek és a jó üzleti ötletek hiányoznak.

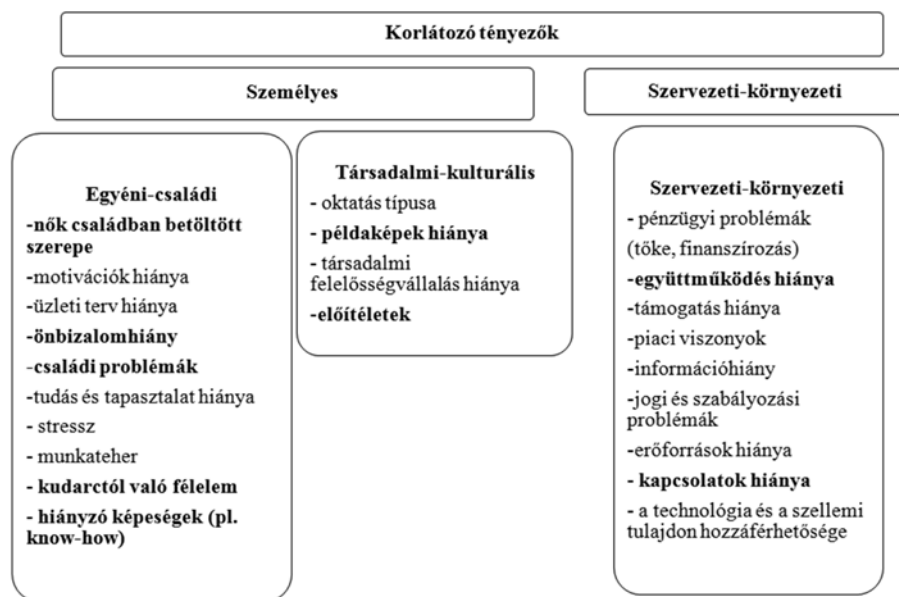
Számos vizsgálat igazolja, hogy a női vállalkozók kockázatkerülők, általában kisebb vállalkozásokat indítanak, és kevésbé kitartóak, mint a férfiak (Sexton – Bowman-Upton, 1990; Dhme et al., 2005; Carter – Show, 2006). Gere (1999) szerint a magyar nők vállalkozói kedve érettebb korban éri el csúcspontját, képzetesebbek a keresők átlagánál, körükben magasabb az elváltak aránya. A nők szolgáltatásokban indítanak, működtetnek vállalkozásokat, szociális beállítottságúak, meghatározó részük tőke nélküli, vagy igen szerény anyagi lehetőségekkel rendelkező önfoglalkoztató, illetve kényszervállalkozó.

Korlátozó tényezők

A női vállalkozókat érintő akadályokat alapvetően két csoportba sorolhatjuk: személyes és szervezeti-környezeti tényezőkre. A személyes tényezők tovább bonthatók egyéni-családi, valamint társadalmi-kulturális csoportokra. Ezenkívül a korlátozó tényezők között megkülönböztethetünk nemspecifikusakat és férfiaknál-nőknél egyaránt előfordulókat, az elhatárolásuk azonban nem mindig egyértelmű. A női vállalkozók esetében nemspecifikus nehézségnek tekinthető a gyereknevelés és a karrier összeegyeztethetlensége, a megfelelésre való törekvés, a hagyományos női szerepek elvárása. Ez utóbbiból erednek a szervezeti-környezeti korlátozó tényezők közé sorolt nehézségek, mint például az együttműködés, az információ és a kapcsolatok hiánya (2. ábra).

VEZETÉSTUDOMÁNY

A vállalkozóvá válást korlátozó tényezők*

Forrás: Greve – Salaf (2003); Levent et al. (2003); Kirkwood (2009); Gorji – Rahimian (2011); Niazkar – Arab-Moghaddam (2011); Sandhu et al. (2011) alapján saját szerkesztés

*A szerzők az általuk nemszpecifikusnak tartott tényezőket kiemelték

A kutatás jellemzői

A tanulmány a GUESSS-projekt keretén belül készült, a 2011-es felmérés adatait elemzi 5.677 magyar hallgató, ezen belül a vizsgálat tárgyát képező 3377 női hallgató adatait felhasználva. A GUESSS 2011-es felméréssel párhuzamosan több vizsgálat zajlott Magyarországon a vállalkozói hajlandósággal kapcsolatban, ezek az adatok segítséget nyújtanak az eredmények értékelésénél. Lukovszki (2011) vizsgálatai a vállalkozói személyiségre irányultak, a felmérésében főállású vállalkozók vettek részt. Vizsgálatai rámutattak, hogy eltérő környezetből jött, más háttérrel rendelkező vállalkozók esetében más tulajdonságok dominálnak. Szerb et al. (2013) a hallgatók vállalkozói indítékait értékelték a GEST (Gründungen und Entrepreneurship bei Studierenden, FH Kaiserslautern University of Applied Sciences) nemzetközi kutatás vonatkozásában. Igazolták, hogy a hallgatók fele nem kíván vállalkozásba kezdeni a családi szerepmodellek hiánya miatt, illetve az alacsony kockázatvállalási hajlandóságuk miatt.

A kutatás módszertana

A vizsgálat során először a vizsgált sokaság leíró statisztikáját készítettük el. A következő lépésben a faktoranalízissel elemeztük a motivációs tényezőket, a személyiségjegyeket és a korlátozó tényezőket, a mód-

2. ábra

szer ugyanakkor a megfigyelt változók számának redukálására, az egymással szorosan összefüggő változók összevonására szolgált. A faktoranalízis során vizsgált változókat 1-től 7-ig terjedő skálán osztályozták a válaszadók. Principal Component Analysis Varimax módszer segítségével történt a változók számának redukciója, a vizsgálat során kialakított faktorok saját értéke meghaladta az egyet, a Kaiser-Meyer-Olkin mutató értéke (KMO) pedig a 0,7-et. A faktorok elnevezése a későbbiekben a legjellemzőbb változók alapján történt.

A hierarchikus klaszteranalízis Ward-módszere segítségével csoportokat képeztünk a hasonló tulajdonságokkal rendelkező női egyetemi hallgatók körén belül. A klaszterképzés során több változóval jellemzett ob-

jektumok csoportosítására törekszünk olyan módon, hogy a csoportokon belüli különbség minimális, a csoportok közötti különbség maximális legyen. A változók számának nincsen alsó és felső korlátja. Olyan csoportokat képeztünk, amelyek a lehető legnagyobb mértékben homogének, vagyis az egyes csoportokba tartozó hallgatók az összes tulajdonság együttes figyelembevételéből a leginkább hasonlítottak egymásra. A Ward-féle klaszteranalízis eljárás alkalmazott sajátossága, amely indokolja, hogy az adattömeg összevonása nem önkényes, és így az azokból levont következtetések verifikálhatók, kongruensek.

Elemzések

A következőkben a magyar adatbázis leíró statisztikája szerepel a női hallgatók vonatkozásában. A vizsgált sokaság (n = 3377 női hallgató) 78,5%-a 25 éves, vagy ennél fiatalabb, 4,5%-a 40 év feletti, átlagosan 1986-os születésűek. A családi állapot vonatkozásában 85%-uk egyedülálló. A válaszadók többsége (közel 85%-a) alapszakos hallgató. A válaszadók (n = 2692) 56,4%-ka gazdasági/üzleti területen tanul, 19,9 %-uk természettudományi, további 23,7%-uk pedig társadalomtudományi területen folytat tanulmányokat.³ A válaszadók (n = 2534) közel 80%-a nem rendelkezett családi vállalkozói tapasztalatokkal. A lehetséges

A személyiségjegyek faktorai és elemei

	Faktorok		
	Vezető	Beosztott	Életművész
Általában képes vagyok meghatározni, hogy mi történjen az életemben.	,858		
Amikor terveket készítek, majdnem biztos vagyok abban, hogy elvégzem azokat.	,847		
Általában képes vagyok védeni saját érdekeimet.	,765		
Úgy érzem, hogy ami az életemben történik, azt gyakran mások befolyásolják/határozzák meg		,825	
Életemet elsősorban más, erős egyéniségek irányítják.		,802	
Annak érdekében, hogy a terveim beváljanak, gondoskodom arról, hogy az én elképzeléseim összhangban legyenek azoknak az embereknek az elképzeléseivel, akiknek hatalma van fölöttem.		,728	
Sokszor úgy találok, hogy aminek meg kell történnie, az meg fog történni.			,771
Ha megkapok valamit, amit szeretnék, az azért van, mert szerencsés vagyok			,700
Nem mindig okos dolog hosszú távra terveznem, mert sok dolog válhat a jó vagy rossz szerencse kérdésévé.			,657

hely és a magánélet vonatkozásában (magasabb pozíció elérése, magánéleti rugalmasság, saját főnököm legyen).

A harmadik faktor az önérzet elnevezést kapta, a két legfontosabb eleme a személyes fejlődés és tanulás és a próbára tegyen magam 0,7 feletti értékkel rendelkeztek. Az említett változók a lelki, szellemi fejlődés, egy érett személyiség kialakulásának, valamint a kihívások hangsúlyos szerepét igazolják. A megvalósítsam saját álmom és a valamit elérni, megbecsülést szerezni változók a vállalkozói lét sikerorientáltságára utalnak.

A múltbeli értékek hangsúlyos szerephez jutnak a negyedik faktorban, amely a családi hagyományok folytatása és egy példakép (általában az édesapa) követése köré csoportosul. A válaszadók által létesített cég esetében nem a továbböröklődés kérdése a leghangsúlyosabb.

Személyiségjegyek

A női hallgatók személyiségjegyeit 1-től 7-ig terjedő skálán kellett osztályozni, aszerint, hogy a válaszadó teljesen egyetért velük (7), vagy egyáltalán nem ért velük egyet (1). A női hallgatókra legkevésbé jellemző, hogy mások irányítják életüket, legjobban a saját érdekük megvédése igaz rájuk (4. táblázat).

Alapvetően három fő csoportra oszthatók a hallgatók a személyiségjegyek alapján: vezető (1. faktor), beosztott (2. faktor), életművész (3. faktor). Az 1. faktor magyarázza a teljes variancia 25,294%-át, a 2. a teljes variancia 22,389%-át magyarázza, az utolsó faktor a 17,637%-át. A céltudatos, határozott fellépésű, öntudatos vezető személyiségűek saját maguk irányítják életüket, ellentétben az életművészekkel nem bíznak a

A korlátozó tényezők faktorai és elemei

	Faktor	
	Személyiség	Környezet
Szükséges készségek és képességek esetleges hiánya	,844	
Szükséges technikai ismeretek hiánya	,803	
Jó üzleti ötlet hiánya	,727	
Vállalkozóként túl sokat kellene dolgozni	,648	
Ügyfél/vásárlói kapcsolatok hiánya	,532	
Pénzügyi források elérhetősége (hitel és saját tőke)		,727
Pénzügyi kockázatok		,724
Általános kedvezőtlen gazdasági környezet		,722
Jogsabályok (szabályok és rendeletek)		,420

sorszerűségben. A faktoranalízis eredménye alapján az alkalmazotti létet az irányítható, befolyásolható, önbizalom hiányos személyiségek választják, az alárendelt szerep megfelelő számukra, teljes mértékben meg kívánának felelni a vezetők elvárásainak. Az „életművészek” azok a hallgatók, akik a sorszerűségben bíznak, és a szerencsére hagyatkoznak.

Akadályok

Az üzleti vállalkozás alapításának akadályait 1-től 7-ig terjedő skálán kellett osztályozni a felmérésben résztve-

A klaszterelemzés eredménye öt klaszter kialakításával

		Innováció	Függetlenség	Önérzet	Családi hagyományok	Vezető	Beosztott	Életművész	Személyiség	Környezet
1	Átlag	,597	,388	,050	-,836	,549	-,329	-,254	-,401	,145
	N	399,000	399,000	399,000	399,000	399,000	399,000	399,000	399,000	399,000
	Szórás	,881	,870	,867	,662	,726	,898	1,154	,781	,930
2	Átlag	,439	,377	,177	1,110	,564	,071	,083	-,202	-,040
	N	325,000	325,000	325,000	325,000	325,000	325,000	325,000	325,000	325,000
	Szórás	,732	,651	,723	,665	,688	1,038	,999	,815	1,056
3	Átlag	,310	-1,060	-,379	-,372	-,471	-,193	-,245	,035	-,492
	N	212,000	212,000	212,000	212,000	212,000	212,000	212,000	212,000	212,000
	Szórás	,833	1,034	1,170	,869	,993	,804	,849	,833	1,079
4	Átlag	,452	,186	,039	,564	,271	1,021	,523	1,386	,402
	N	158,000	158,000	158,000	158,000	158,000	158,000	158,000	158,000	158,000
	Szórás	,737	,745	,768	,965	,851	1,000	,769	,778	,605
5	Átlag	-,565	,653	-,158	-,224	-,855	-,212	,157	-,021	,022
	N	147,000	147,000	147,000	147,000	147,000	147,000	147,000	147,000	147,000
	Szórás	,847	,647	1,015	,712	,842	,904	,926	1,047	,938
Összesen	Átlag	,351	,144	-,016	,004	,177	-,015	-,017	-,002	,006
	N	1241,000	1241,000	1241,000	1241,000	1241,000	1241,000	1241,000	1241,000	1241,000
	Szórás	,885	,984	,918	1,086	,959	1,026	1,028	1,000	,993

vő női hallgatóknak (1 = egyáltalán nem, 7 = nagyon). A válaszadók véleménye alapján a legnagyobb akadályt a pénzügyi források elérhetősége jelenti, legkevésbé a túl nagy munkateher akadályozná a vállalkozásindítást (5. táblázat). Az üzleti vállalkozás alapításának akadályai 2 faktorba sorolhatók. Az első és legfontosabb faktor a megfelelő személyiségjegyek hiánya, a második faktor a szervezeti-környezeti tényezők hiánya. Az egyéni akadályok faktora a képességek, az ismeret és a kapcsolati tőke hiányából tevődik össze. A szervezeti-környezeti tényezők faktor elemei az általános kedvezőtlen gazdasági környezet, a pénzügyi és jogi kockázatok. Az első faktor a teljes variancia 31,157%-át magyarázza, a második a 22,266%-át.

Klaszterképzés

Ezt követően a faktoranalízis során képzett kilenc faktort soroltuk csoportokba. Tekintettel arra, hogy az ideális klaszterszám meghatározására nincsen pontos módszer, a vizsgálatot több klaszterszám esetében lefuttattuk, öt klaszter esetében tapasztaltuk az elemszám legegyszerűsebb eloszlását. A klaszterek elnevezése az oda sorolható legjellemzőbb faktorok alapján történt. A bevonható elemek száma az üres cellák következtében N=1241-re redukálódott (6. táblázat).

1. klaszter – Az „ambiciózus vállalkozók”

Az első klaszterbe azok a hallgatók (32%) sorolhatók, akik kellőképp innovatívak, függetlenek, rendelkeznek a szükséges vezetői tulajdonságokkal. A beosztotti lét elképzelhetetlen számukra, igazi vezéregyeniségek. Ebből következik, hogy egyéni akadályokat sem ismernek, inkább a környezeti korlátoktól tartanak. A családi hagyományok továbbvitelében nem érdekeltek.

2. klaszter – A „második generációs vállalkozók”

Erős vezető személyiségek, innovatívak és függetlenek (26%). A múltbeli tapasztalatok, a példakép szerepe, a családi hagyományok őrzése kiemelkedő fontosságú számukra. Az egyetemi tanulmányaik befejezését követően egy vállalkozás beosztottjaként kívánnak dolgozni. A szakmai tapasztalatok megszerzését követően át kívánják venni a családi vállalkozást.

3. klaszter – A „potenciális” beosztottak

A harmadik klaszterbe azok a hallgatók (17%) sorolhatók, akikre nem jellemzőek sem a vezetéshez, sem a beosztotti léthez szükséges kompetenciák. Legkevésbé törekszenek függetlenségre, így a későbbiekben jelenlegi elképzeléseik ellenére ideális beosztott válhat belőlük.

4. klaszter – Az alkalmazottak

A biztonságra, stabilitásra vágyó hallgatók képezik a 4. klasztert (13%). Az eltökéltség és a céltudatosság hiányában, valamint alacsony kockázatviselő képességük miatt az alkalmazotti létet preferálják. Úgy gondolják, ez jobban összeegyeztethető a családban betöltött szerepükkel.

5. klaszter – Az „életművészek”

Azok a függetlenségre vágyó hallgatók sorolhatók ide (12%), akik legkevésbé innovatívak. A vezetői személyiség egyáltalán nem jellemző rájuk.

Következtetések

Tanulmányunkban a női hallgatók vállalkozói létét befolyásoló tényezőket vizsgáltuk, a kapott eredmények többnyire a szakirodalmi adatok alátámasztására szolgálnak. Közvetlenül a tanulmányok befejezése után többnyire az alkalmazotti létet választják, majd öt év elteltével, kellő tapasztalat és megfelelő kapcsolatrendszer birtokában nagyobb arányban kívánnak saját vállalkozást alapítani, illetve egy meglévőt átvenni. Másrészt a családalapítás is erre az időszakra tehető. A nők később vállalnak gyermeket, úgy gondolják, a munkát és a családot vállalkozóként könnyebben össze tudják egyeztetni. A klaszterképzés során előállított osztályok arányai is igazolják a hallgatók hosszú távú terveit. Annak ellenére, hogy a női hallgatók igen magas arányban szeretnének a későbbiekben vállalkozóvá válni, a valóság mást tükröz. Kellő ítéletképeséggel rendelkeznek, hogy a vállalkozói képességek és a jó üzleti ötletek hiányában az alkalmazotti életpályát választják. Az „alkalmazottak”, az „ambiciózus vállalkozók” és az „életművész” klaszterek „párjai” – ha elnevezésben kevésbé, de tartalmuk alapján mindenképp – megtalálhatók Szerb et al. (2013) tanulmányában.

A motivációs tényezőknél a személyes, a társadalmi és a gazdasági indítékok egyaránt meghatározónak bizonyultak. A családi szerepmoделlek jelentősége alacsony, elsősorban a belső motiváció hajtja őket. A személyiségjegyekkel kapcsolatos eredmények azt mutatják, hogy a női egyetemi hallgatók többsége rendelkezik vezetői kompetenciákkal, amelyek a későbbiekben előnyösek lehetnek számukra, még akkor is, ha nem a vállalkozói életpályát választják. Bygrave (2004) 10D modelljéből a határozottság, a céltudatosság, az eltökéltség és a sorsszerűség jelentőségét támasztotta alá vizsgálatunk a női hallgatók vonatkozásában. A megkérdezettek több mint fele nem kíván vállalkozásba kezdeni a jövőben, a negatív elmozdulás oka egyrészt az egyéni kompetenciák, másrészt a pénzügyi források hiányában keresendő.

Lábjegyzet

¹ A vállalkozások demográfiája felmérés az Eurostat harmonizált adatgyűjtése, összehasonlítható adatokat biztosít az Európai Unió és az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) tagállamainak vállalkozásairól. A vállalkozásdemográfiai adatgyűjtés a piacorientált gazdasági szervezetek adataival foglalkozik. A KSH a társas vállalkozásokat, illetve az egyéni vállalkozókat (az egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplőket) vonta be a megfigyelési körbe. A felmérés nem terjed ki az adószámmal rendelkező magánszemélyekre, a költségvetési és a nonprofit szervezetekre (KSH, 2012).

² A 2011-re vonatkozó adatok becslések, melyek a vállalkozások szerkezeti statisztikai adatait tartalmazó Eurostat-adatbázisból származnak a 2005–2009. évi adatok alapján. Felhasználásának előnye, hogy a különböző országok statisztikai adatainak harmonizálása megtörtént, így azok egymással összehasonlíthatók. A hátránya azonban, hogy néhány ország esetében ezek az adatok eltérhetnek a nemzeti hatóságok által közzétett adatoktól (http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2012/hungary_hu.pdf).

³ Gazdasági/üzleti terület:

Közgazdaságtan; Menedzsment/üzleti tudományok; Társadalomtudomány; Nyelvtudomány;

Társadalomtudomány, kultúraorientált (ideértve: vallás, filozófia, pszichológia); Oktatás/pedagógia; Egyéb társadalomtudomány (pl. szociológia, politikatudomány, kommunikáció)

Természettudomány: Orvos- és egészségtudományok; Matematika és természettudomány; Mérnöki tudományok (ideértve az építészeti is); Számítástechnika/informatika

Felhasznált irodalom

- Ajzen, I. (2002): Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control, and the Theory of Planned Behaviour. *Journal of Applied Social Psychology*, vol. 32, no. 1: p. 1–20.
- Bandura, A. (1986): *Social foundation of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Barba-Sánchez, V. – Atienza-Sahuquillo, C. (2012): Entrepreneurial behavior: Impact of motivation factors on decision to create a new venture. *Publicado en Investigaciones Europeas de Dirección y Economía de la Empresa*, vol.18. no. 2: p. 132–138.
- Birley, S. (1989): Female Entrepreneurs: Are they Really any Different? *Journal of Small Business Management*, vol. 27. no. 1: p. 32–37.
- Blanchflower, D.G. (2004): Self-employment: more may not be better. *Swedish Economic Policy Review*, vol. 11. no. 2: p. 15–74.
- Bygrave, W.D. (2004): The entrepreneurial process. in: Bygrave, W.D. – Zacharakis, A. (eds.): *The portable MBA in entrepreneurship*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons
- Cromie, S. (1987): Motivations of aspiring male and female entrepreneurs. *Journal of Organizational Behavior*, vol. 8, no. 3: p. 251–261.

- Gatewood, E.J. – Shaver, K.G. – Gartner, W.B.* (1995): A longitudinal study of cognitive factors influencing start-up behaviors and success at venture creation. *Journal of Business Venturing*, vol. 10, no. 5: p. 371–391.
- Gere I.* (1996): Vállalkozó nők a mai magyar társadalomban. *Közgazdasági Szemle*, 43. évf. 12. sz.: p. 1115–1125.
- Gorji, M.B. – Rahimian, P.* (2011): The study of barriers to entrepreneurship in men and women. *Australian Journal of Business and Management Research*, vol. 1, no. 9: p. 31–36.
- Greve, A. – Salaff, J.* (2003): Social networks and entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory & Practice*, vol. 28, no. 1: p. 1–22.
- Hébert, R.F. – Link, A.N.* (1982): *The Entrepreneur: Mainstream Views and Radical Critiques*. New York: Praeger
- Holmquist, C. – Sundin, E.* (1990): What's Special about Highly Educated Women Entrepreneurs? *Entrepreneurship and Regional Development*, vol. 2, no. 1: p. 181–193.
- Kelley, D.J. – Bosma, N. – Amorós, N.B.* (2011a): *The Global Entrepreneurship Monitor: 2010 Report*. Wellesley: Babson College: p. 24.
- Kelley, D.J. et al.* (2011b): *Global Entrepreneurship Monitor: 2010 Women's Report*. Wellesley: Babson College: p. 5–8.
- Kelley, D.J. – Singer, S. – Herrington, M.* (2012): *The Global Entrepreneurship Monitor: 2011 Report*. Wellesley: Babson College: p. 11.
- Kirkwood, J.* (2009): Motivational factors in a push-pull theory of entrepreneurship. *Gender in Management: An International Journal*, vol. 24, no. 5: p. 346–364.
- Lengyel Gy.* (2009): Vállalkozói hajlandóság, potenciális vállalkozók és kockázatkerülés. in: Tóth István György: *TÁRKI Európai Társadalmi Jelentés 2. – Gazdasági attitűdök*. Budapest: Táarki Zrt.: p. 119–136.
- Levent, T.B. – Masurel, E. – Nijkamp, P.* (2003): Diversity in entrepreneurship: ethnic and female roles in urban economic life. *International Journal of Social Economics*, vol. 30, no. 11: p. 1131–1161.
- Lukovszki L.* (2011): Vállalkozói személyiségjegyek – Avagy mi teszi a vállalkozót? *Vezetéstudomány*, 42.évf. 11. sz.: p. 16–30.
- Minniti, M. – Arenius, P. – Langowitz, N.* (2004): *Global Monitor Entrepreneurship–2004 Report on Women and Entrepreneurship*. Wellesley: Babson College and London Business School (The Center for Women's Leadership)
- Morris, M.H. et al.* (2006): The Dilemma of Growth: Understanding Venture Size Choices of Women Entrepreneurs. *Journal of Small Business Management*, vol. 44, no. 2: p. 221–244.
- Niazkar, F. – Arab-Moghaddam, N.* (2011): Study of Barriersto Women's Entrepreneurship Development among Iranian Women (Case Entrepreneur Women). *World Academy of Science, Engineering and Technology*, no. 60: p. 1115–1119.
- OECD* (2012): *Entrepreneurship at a Glance2012*, OECD Publishing. doi: 10.1787/entrepreneur_aag-2012-en (Letöltve: 2012. november 31.)
- A regisztrált gazdasági szervezetek száma, 2011* (2012): *Statisztikai tükör*, 6. évf. 19. szám: p. 1–4.
- Sexton, D.L. – Bowman-Upton, N.*(1990): Female and male entrepreneurs: Psychological characteristics and their role in gender-related discrimination. *Journal of Business Venturing*, vol. 5, no. 1: p. 29–36.
- Shapero, A. – Sokol, L.* (1982): The social dimensions of entrepreneurship. in: Kent, C. – Sexton, D. – Vesper, K. (eds.): *Encyclopedia of entrepreneurship*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall: p. 72–90.
- Szerb, L. et al.* (2013): Hungarian students' entrepreneurial attitudes, motivations and perceptions based on the GEST survey (Megjelenés előtt)
- Vecsenyi J.* (2003): *Vállalkozás: Az ötlettől az újrakezdésig*. Budapest: Aula Kiadó

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. S. Gubik Andrea, egyetemi docens, Miskolci Egyetem; **Dr. Farkas Szilveszter**, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Főiskola; **Dr. Szerb László**, egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem; **Lukovszki Lívia**, PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem; **Dr. Reisinger Adrienn**, egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem; **Imreh-Tóth Mónika**, PhD-hallgató, Szegedi Tudományegyetem; **Dr. Bajmócy Zoltán**, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem; **Dr. Imreh Szabolcs**, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem; **Petheő Attila István**, egyetemi adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem; **Dr. Koltai Judit Petra**, egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem; **Dr. Szalka Éva**, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem; **Dr. Bod Péter Ákos**, egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem

VEZETÉSTUDOMÁNY